

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1277

Vragen van het lid **Martens-America** (VVD) aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over *het CPB-rapport «De relatie tussen de arbeidsmarkt en studie-inschrijvingen»* (ingezonden 7 februari 2024).

Antwoord van Minister **Dijkgraaf** (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) (ontvangen 19 maart 2024).

Vraag 1

Bent u bekend met het CPB-rapport «De relatie tussen de arbeidsmarkt en studie-inschrijvingen»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Bent u het met de onderzoekers eens dat het wenselijk is dat jongeren bij hun studiekeuze rekening houden met het arbeidsmarktperspectief? Zo ja, wat vindt u ervan dat jongeren dit nu onvoldoende meenemen in hun studiekeuze?

Antwoord 2

Ik ben het eens met het CPB. Hoe je na je studie terecht komt op de arbeidsmarkt, is naast eigen interesses en capaciteiten een belangrijke overweging in je studiekeuze. Goede studiekeuzeinformatie en -voorlichting kan scholieren en studenten hierbij helpen. In de beantwoording op vraag 5 en vraag 8 leest u hoe ik hier op inzet.

Om meer afgestudeerden in tekortsectoren te krijgen en zoveel mogelijk te behouden, is het ook van belang dat werkgevers een aantrekkelijk beroeps-perspectief bieden. Bijvoorbeeld door betere arbeidsvoorwaarden en een prettige en leerzame werkomgeving te bieden. Of bijvoorbeeld door interesse te wekken bij jongeren voor het vakgebied.

¹ Centraal Planbureau, 6 februari 2024, «De relatie tussen de arbeidsmarkt en studie-inschrijvingen»

Vraag 3 en 4

Hoe oordeelt u over het feit dat afgestudeerde studenten 20% minder kans hebben op een baan, terwijl de huidige arbeidsmarkt krap is? Kunt u het antwoord toelichten?

Hoe duidt u dat bijvoorbeeld de hbo-sector taal en cultuur een bijna 30% lager startsalaris kent en bijna 20% minder kans op een baan biedt dan bijvoorbeeld onderwijs en zorg? Welke stappen onderneemt u om meer studenten op te leiden voor deze tekortsectoren?

Antwoord 3 en 4

Mede door de krapte, kunnen de arbeidsmarktkansen van afgestudeerden verschillen per sector en opleidingsniveau. Hierdoor kan een afgestudeerde in de sector een hogere salaris ontvangen en betere baankansen hebben dan in een andere sector. Het is daarom van belang dat studenten bij hun studiekeuze bewust zijn van de (duurzame) arbeidsmarktperspectieven. Dit benadrukt het belang van goede studiekeuzeinformatie.

Momenteel ervaren veel sectoren een krapte op de arbeidsmarkt. Maar niet iedere sector is vergelijkbaar. Zo zijn er sectoren die gevoelig zijn voor conjunctuurbewegingen en automatisering. Om die reden is het aantal vacatures *an sich* niet de beste raadgever voor een studiekeuze met goede arbeidsmarktperspectieven. Sectoren zoals de zorg, het onderwijs en de techniek zijn minder gevoelig voor fluctuaties in de economie en vragen vaak om (hoogwaardige) vaardigheden die minder gevoelig zijn voor automatisering². Deze sectoren zijn van strategisch belang voor onze samenleving en bij deze sectoren wordt een aanhoudende krapte verwacht.

Met het bestuursakkoord hoger onderwijs³ investeer ik structureel € 30 miljoen in de hbo-opleidingen gezondheidszorg, onderwijs en bètatechniek. Hogescholen kunnen deze middelen inzetten om (1) de studenteninstroom naar opleidingen in de genoemde sectoren te vergroten, (2) onnodige uitval en studieswitch in deze sectoren in te perken en (3) verbinding van de instelling met het werkveld te verbeteren om wegklok na afstuderen te verminderen. Zoals aangegeven bij de beantwoording op vraag 1, is het ook van belang dat werkgevers in tekortsectoren een aantrekkelijk beroepsperspectief bieden.

Vraag 5

Welke acties onderneemt u zodat meer studenten worden opgeleid voor de arbeidsmarkt? Waarom zijn deze acties momenteel niet toereikend? Zijn extra stappen wenselijk?

Antwoord 5

Ik ben het met het lid Martens-America eens dat het wenselijk is dat meer studenten worden opgeleid voor de grote maatschappelijke uitdagingen. Dit vraagt om een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Hier zijn het onderwijs- en werkveld continu mee bezig, door opleidingen goed op de arbeidsmarkt af te stemmen. Daarnaast zet ik allerlei acties in om dit te bevorderen⁴: denk aan het investeren van € 32 miljoen per jaar in loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), het creëren van mogelijkheden voor oriëntatie in het mbo, het richten van regelingen in het mbo op opleidingen in tekortsectoren, het verbeteren van de arbeidsmarktinformatie binnen de studiekeuzeinformatie in het hoger onderwijs, het investeren van € 30 miljoen in de drie grote tekortsectoren in het hbo, versterking van leven lang ontwikkelen (LLO) en andere maatregelen om de overgang naar de arbeidsmarkt te vergemakkelijken.

Daarnaast laat ik momenteel een onderzoek uitvoeren of en welke effecten sturende maatregelen in het mbo, hbo en wo hebben om studenten te interesseren voor opleidingen die opleiden voor beroepen met een duurzaam arbeidsmarktperspectief: denk aan een numerus fixus, verlaging van les- en collegegeld of schoolkosten voor opleidingen in tekortsectoren en baangaranties. Verder vindt er een interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) plaats naar de doelmatigheid van het hbo en wo, dat zich ook richt op demografi-

² Bakens, J. & Fouarge, D. (2022) ESB, 107(4809), 211–213

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 31 288, nr. 969

⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 31 524, nr. 592

sche, regionale en arbeidsmarktontwikkelingen. Deze onderzoeken bied ik na afronding in de zomer van 2024 aan uw Kamer aan.

Het is hierbij belangrijk om te vermelden dat door de demografische ontwikkeling er steeds minder Nederlandse studenten zijn. Deze krimp houdt de komende jaren aan. Daarnaast blijven de arbeidsmarkttekorten in de cruciale sectoren onverminderd groot. De aanpak van de krapte op de arbeidsmarkt kan niet alleen door het onderwijs worden opgepakt, maar vraagt om een Rijksbrede inzet⁵. Hierbij is tevens een belangrijke rol weggelegd voor de werkgevers en werknemers.

Vraag 6

Bent u het ermee eens dat numeri fixi een wenselijk instrument zijn om te voorkomen dat studenten worden opgeleid in kansarme sectoren? Zo ja, wat gaat u doen om het gebruik hiervan te stimuleren?

Antwoord 6

Mbo-instellingen, hogescholen en universiteiten dienen zorg te dragen voor een goede aansluiting op de arbeidsmarkt. De overgrote meerderheid van de mbo- hbo- en wo-studenten vindt binnen een jaar een baan. In die zin is er over het algemeen sprake van een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Desondanks is er sprake van een aanhoudende arbeidsmarkt-krapte in de essentiële sectoren. Daardoor komt het aanpakken van maatschappelijke opgaven onder druk te staan en kan de brede welvaart worden geschaad. Vanuit het oogpunt van de arbeidsmarkt kan de overheid overwegen om meer sturende instrumenten in te zetten. Zoals aangegeven bij het antwoord op vraag 5, laat ik via een onderzoek verkennen of en welke effecten de inzet van sturende maatregelen, zoals numeri fixi, hebben. Als het gaat om de inzet van het instrument van numerus fixus ben ik van mening dat het van belang is om ook het effect van dit instrument op de toegankelijkheid en kansengelijkheid mee te wegen. Het inzetten van dit instrument is ingrijpend en kan gevolgen hebben voor de studiekeuzevrijheid van jongeren. Ook blijkt dat het selecterende opleidingen nog niet altijd lukt om kansengelijkheid in de selectieprocedure te borgen. In mijn Kamerbrief selectie in het hbo en wo⁶, die ik op 14 februari met de Kamer heb gedeeld, heb ik de afweging om in de toekomst meer te sturen met numeri fixi nader beschreven.

Vraag 7

Bent u het ermee eens dat meer mbo-studenten in de beroepspraktijk opgeleid moeten worden, nu dit rapport laat zien dat deze studenten een betere baankans en een hoger salaris hebben? Wat is de laatste stand van zaken van het aanvalsplan voor bbl-opleidingen⁷? Geeft het rapport aanleiding om de aanpak uit te breiden?

Antwoord 7

Binnen een stage of een leerbaan maken mbo-studenten kennis met het werkveld en leren zij hun kennis en vaardigheden toepassen in de praktijk. De beroepspraktijkvorming is dan ook een essentieel onderdeel van alle mbo-opleidingen, zowel in de bol als bbl. Na het behalen van het diploma hebben afgestudeerden van een bbl-opleiding over het algemeen een sterkere arbeidsmarktpositie dan afgestudeerden van een bol-opleiding.⁸ Bijvoorbeeld in de vorm van een gemiddeld hoger uurloon.⁹ Tegelijkertijd dient te worden opgemerkt dat bbl-studenten vaak een andere uitgangspositie kennen dan bol-studenten. Een groter deel van de bbl-studenten zijn ouder en volgt een opleiding in het kader van leven lang ontwikkelen. Mogelijk kan dit voor een deel de goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt verklaren. Deze studenten hebben immers vaak al een arbeidscontract, netwerk en een inkomen. Daarnaast brengen bbl-studenten meer tijd door in

⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 29 544, nr. 1115

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/02/14/selectie-in-het-hbo-en-wo>

⁷ bbl: beroepsbegeleidende leerweg

⁸ Kst. II, vergaderjaar 2023/24, 31 524, nr. 590.

⁹ Non, M., Tranakieva, K., en Magnée, C. (2024). *De relatie tussen de arbeidsmarkt en studie-inschrijvingen*. Centraal Planbureau: Den Haag.

de praktijk. Dit leidt tot een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt.¹⁰

Met het bbl-offensief wil ik gericht een impuls geven aan de bbl. Het doel is dat studenten, jong en oud, kunnen kiezen voor een combinatie van leren en werken die voor hen het meest passend is. Daarom zet ik mij samen met onderwijs en bedrijfsleven in om de bekendheid en toegankelijkheid van de bbl te vergroten, het aantal bbl-plekken te verhogen en de begeleidingscapaciteit te verbeteren.¹¹ Voor de zomer informeer ik uw Kamer over de nadere uitwerking hiervan.

Vraag 8

Bent u bereid om aankomende studenten niet alleen informatie over het huidige arbeidsmarktperspectief te verstrekken, maar ook te informeren over het verwachte arbeidsmarktperspectief in de toekomst?

Antwoord 8

Er wordt al werk gemaakt van het informeren van leerlingen en studenten over het arbeidsmarktperspectief. Op de website van KiesMBO kunnen zij de verwachte kans op een stage en baankans zien. Deze informatie is gebaseerd op de huidige arbeidsmarktinformatie. Voor de baankans wordt ook een ontwikkeling van de verwachting over 5 jaar getoond. Daarnaast wordt op korte termijn op de website extra kwalitatieve informatie toegevoegd vanuit de sector zoals ontwikkelingen en trends en wat die betekenen voor de opleiding en het werk. Verder zet ook het Expertisepunt LOB zich in om het gebruik van arbeidsmarktinformatie door scholen te stimuleren, zodat leerlingen en studenten ook deze informatie kunnen benutten in het studiekeuzeproces.

In het hbo en wo verzamelt en verspreidt het Landelijk Centrum Studiekeuze (LCSK) objectieve en betrouwbare studiekeuzeinformatie. Via de website studiekeuze123.nl hebben studiekeuzers laagdrempelige toegang tot studiekeuzeinformatie over opleidingen. Daarbij is ook informatie beschikbaar over de arbeidsmarkt en het arbeidsmarktperspectief van opleidingen. Zoals aangegeven in mijn beantwoording op vraag 5 stel ik jaarlijks € 1 miljoen beschikbaar aan het LCSK om de arbeidsmarktinformatie binnen de studiekeuzeinformatie te verbeteren.

Het voorspellen van de arbeidsmarktperspectief op opleidingsniveau voor de langere termijn is echter zeer moeilijk. In het rapport «visie talentvraag 2040» worden de risico's beschreven van het doortrekken van prognoses naar een langere tijdshorizon¹². Daaruit blijkt dat ver vooruitkijken en daar conclusies aan verbinden veel onzekerheid geeft. Hier ligt ook een uitdaging voor het vervolgonderwijs, dat de volgende generaties wil opleiden voor de arbeidsmarkt van de toekomst terwijl de toekomstige arbeidsmarkt gedeeltelijk door de volgende generaties zelf wordt vormgegeven.

¹⁰ Kst. II vergaderjaar 2023/24, 31 524, nr. 590.

¹¹ Kst. II, vergaderjaar 2023/24, 31 524 nr. 592.

¹² https://cris.maastrichtuniversity.nl/ws/portalfiles/portal/143924582/ROA_R_2023_2.pdf